

turnalar

ULUSLARARASI HAKEMLİ TÜRK DİLİ,
KÜLTÜR, EDEBİYAT VE ÇEVİRİ DERGİSİ

67

Sahibi
KIBATEK

[Kıbrıs, Balkanlar, Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu] Vakfı
adına

İsmail Bozkurt

Genel Yayın Yönetmeni
Metin Turan

Yayın Koordinatörü
Hüseyin Ezilmez

Yayın Yönetmen Yardımcıları
Orkun Bozkurt - Derviş Kutlu

Kapak Tasarım: İlkyaz Ariz Yöndem

Yayın Kurulu

Dr. A. Alper Akçam, Yrd. Doç. Dr. Ümit Akagündüz, Prof. Dr. Sevim Akten,
Prof. Dr. Ayten Ar, Prof. Dr. Tülin Arseven, Doç. Dr. Apollanaria Avronti,
Prof. Dr. Gürsel Aytaç, Prof. Dr. Fuat Bozkurt, Prof. Dr. Serpil Aygün Cengiz,
Doç. Dr. Reyhan Çelik, Yrd. Doç. Dr. Mehmet Çevik, Prof. Dr. Ayten Er,
Prof. Dr. Tuna Ertem, Prof. Dr. Birsan Karaca, Prof. Dr. Ayten Kaplan,
Prof. Dr. Ayla Kaşoğlu, Prof. Dr. Kurtuluş Kayalı, Yrd. Doç. Dr. Nazan Kahraman,
Doç. Dr. Betül Mutlu, Prof. Dr. Tuğrul İnal, Prof. Dr. Eunkyung Oh,
Prof. Dr. Melahat Pars, Prof. Dr. Medine Sivri, Prof. Dr. Aysıt Tansel,
Doç. Dr. Devrim Topses, Prof. Dr. Cengiz Tosun, Prof. Dr. Ali Yakıcı,
Doç. Dr. Grayzyna Zajac

Temsildler

Almanya / Yücel FEYZİDOĞLU
Azerbaycan / Prof. Dr. Celil GARIBOĞLU
Ali ŞAMİLOĞLU

Amavutluk / Dalina GJUNSKI

Avustralya / Hayrettin TAHİRDÖĞLU

Belçika / Sümbül KARAKAYA

Bosna-Hersek / Dr. Kerime FLAN

Bulgaristan / İsmail ÇAVUŞEV

Güney Kore / Prof. Dr. Eunkyung OH

Hollanda / Veyis GÜNGÖR

Irak / Salah NEVRES

İran / Tahere MIRZAL

İngiltere / Emine S. BAY

Japonya / Gen KASUYA

Kazakistan / Dr. Ainur MAYEMAROVA

Kırgızistan / Dr. Kadirali KÖNKÖYAEV

Kırım / Doç. Dr. İsmet ZAAOV

Kosova / Osman BAYMAK

Litvanya / Dr. Galina MİSKİNIENE

Macaristan / Edit TASNADI

Makedonya / Ali KUBUR

Moldova / Doç. Dr. Liuba ÇİMPDEŞ

Pakistan / Nacma RAFIQ

Polonya / Doç. Dr. Grazyna ZAJAC

Romanya / Prof. Dr. Kyyasedin UTEV

Rusya / Prof. Dr. Elfina SİBĞATİTİLİNA

Slovakya / Dr. Xenia CELNAROVA

Tataristan / Dr. Zübeyde BİKTAGİROVA

Türkmenistan / Prof. Dr. Narblıış ŞAMMAYEVA

Ukrayna / Doç. Dr. Tudora ARNAUT

Yunanistan / Reşit SALLIM

Yönetim ve Yazışma

KKTC - İsmail Bozkurt

Naim Efendi Sokak Suriçi Gazi Mağusa/KKTC

Tel: (0.392) 630 40 12 E-mail: kibatek@gmail.com

TÜRKİYE

Konur Sokak 36/13 - Tel: (0.312) 425 39 20

Fax: (0.312) 417 57 23 Kızılay - Ankara

E-mail: kibatek@gmail.com www.kibatek.com.tr

Abone Bedeli: 80,- TL

Öğrenci ve öğretmenlere %50 indirimlidir.

Abone bedeli ve katkılarımızı Kıbrıs Balkanlar Avrasya Türk Edebiyatları Kurumu'nun

Türkiye İş Bankası, 4213-0734181 numaralı hesabına yatırıp,

kibatek@gmail.com adresine bilgi veriniz.

Baskı: Başkent Kişisel Matbaacılık, Bayındır Sokak, 30/E, Ankara

Yerel Süreli Yayın

Baskı Tarihi: 5 Temmuz 2017

İçindekiler

Yayın Yönetmeninden METİN TURAN	3
SABAHATTİN ALİ'NİN "KÜRK MANTOLU MADONNA" ADLI ROMANINDAKİ FİKİRLERİN GELİŞTİRMESİ OLARAK O. PAMUK'UN "KIRMIZI SAÇLI KADIN" ADLI ROMANI APOLLINARIA SERGEEVNA AVRUTİNA	4
METİNLERARASILIK BAĞLAMINDA SABAHATTİN ALİ VE SADIK HİDÂYET'İN HİKÂYELERİNDE KADIN VE AŞK TAHEREH MİRZAEİ	9
BAKMAK VE GÖRMEK İKİLEMİNDE SIKIŞAN "OKUNAMAMIŞ" BİR AŞK HİKAYESİ: KÜRK MANTOLU MADONNA NURAN KEKEÇ	15
EDEBİYATTA "ADASIZLIĞIMIZ" VE KIBRIS BARIŞ HAREKATI OĞUZ KARAKARTAL	20
KIBRIS TÜRLÜK MÜCADELESİ KONULU BİR GENÇLİK ÇİZGİ ROMANI: SUAT TURGUT, KIBRIS 1571-1974 ESRA KARAKAŞ	22
"AYŞE TATİLE ÇIKSIN!" TÜMCESİNİN GÖSTERGE BİLİM AÇISINDAN İNCELENMESİ EVİRİM DALYAN EBERDES	26
KIBRIS BARIŞ HAREKATI VE İTALYAN BİLİM KADINI "ANNA MASALA" FURKAN UYSAL	31
BİR KIBRIS GAZİSİNİN GÜNLÜĞÜ: CERİDE MÜNEVVER KATA	32
KÜLT BİR PLAK: YASEMİN KUMRAL ve GİRNE'DEN YOL BAĞLADIK ANADOLU'YA OĞUZ KARAKARTAL	37
KIBRIS BARIŞ HAREKATINDA BİR DOST ELİ: PAKİSTANLI DOKTORLAR ULVİ KESER	40
KIBRIS BARIŞ HAREKATI VE SİNEMA AHMET ÜNGÜDER	48
KIBRIS ÖYKÜCÜLERİNİN KALEMİNDEN ULUSAL MÜCADELE VE BARIŞ HAREKATI (1955-1974) ABDULLAH AKTAŞ	50
KIBRIS TÜRK VAROLUŞ MÜCADELESİNİN EDEBİYATA YANSIYAN SEMBOLLERİ EMİN ONUŞ	56
1974'TE RUMLAR TARAFINDAN ŞEHİT EDİLEN GAZETECİ ADEM YAVUZ ÜZERİNE SÖZLÜ BİR SAVAŞ MONOGRAFİ DENEMESİ "SON ÇORBA" ZEKİ AKÇAM - AYŞEGÜL AKÇAM	67
1. DÜNYA SAVAŞININ ETKİSİYLE ORTAYA ÇIKAN AĞITLAR ÜZERİNE SEVAL KASIMOĞLU	75
JOSEPH CAMPBELL'İN MONOMİT KURAMI İŞİĞİNDE "GÜZEL VE ÇİRKİN" FİLMİNİ OKUMA DENEMESİ ASENA ELİF AKGÜL - FARUK BALABAN- PINAR DİNÇKURT ÜMIT KARADUMAN- ERGİN PEHLİVAN	81
KIBRIS TÜRK EDEBİYATI'NDA İLKLERDEN BİR KOMEDİ: OTEL TERCÜMANI HÜSEYİN EZİLMEZ	91
Şiirler	
Aytekin Karaçoban / ELQUI'DE ZAMAN	98
Pablo Neruda [Çeviri: Aytekin Karaçoban] / ATEŞE ÖVGÜ	102
Ahmet Zeki Muslu / SON MEVSİM	117
Öyküler	
KAPLUMBAĞA AŞKI / Birsan Karaca	97
İKİ BAŞLITAŞ / Fariba Vafi Farsçadan Çeviren: Tahereh Mirzayi	99
HIZ TUZAĞI / Fuat Bozkurt	104
SERÇENİN KANI / Yusuf Sağlam	112
AĞLAYAN ADAM/ Aleksandr Grin Çeviren: Leyla Çiğdem Dalkılıç	118
Etkinlik / Değerlendirme	
Tahsin Şimşek / Sabahattin Ali'nin "Değirmen" İndeydik, Neler Öğüttük Neler	121

Sabahattin Ali'nin "Kürk Mantolu Madonna" Adlı Romanındaki Fikirlerin Geliştirmesi Olarak O. Pamuk'un "Kırmızı Saçlı Kadın" Adlı Romanı

APOLLİNARİA SERGEEVNA AVRUTİNA*

ÖZET

İki büyük Türk romancı Sabahattin Ali ve Orhan Pamuk'un Türk edebiyatı için yaratıcılıkları ve değerini hafife almak zordur. Liberal ve Avrupalılaştırma taraftarı Pamuk, ilk eserlerinde ülkenin modernizmi ve batılılaşmasını terfi ederek aslında Batı'ya dönük bir sürü Türk yazarları (aralarında farklı siyasi görüşleri olursa olsun) eğiliminin devamıydı. Almanya'da uzun yıllar boyunca kalmış olan Sabahattin Ali, Avrupa kültürü idealleriyle Türkiye'ye dönüp, bu idealleri toplumunda yerine getirmek için hayatı boyunca çabalıyordu. 1999-2002 yılları arasında yaptığım "Kürk Mantolu Madonna" Rusça çevirim 2010'da yılında Moskova'da yayımlandı. Aralık 2016'da "Kırmızı Saçlı Kadın" çevirim de Rusya'da çıktı. Rusça çevirileri üzerine çalıştığım sürece her iki romanı birleştiren unsurlar ortaya çıktı. Mesela, «Kırmızı Saçlı Kadın» romanı isminin yapısı «Kürk Mantolu Madonna»'yı andırır. Romanın ana teması trajik sevgidir. Almanya'ya sabunculuk eğitimi için gelen romanın baş kahramanı Raif, Musevi kökenli ressam Maria Puder'e aşık oluyor, fakat kendisinden çocuğu olduğu haberini almadan ayrılmak zorunda kalıyor. Orhan Pamuk'un romanının baş kahramanı Cem, Mahmut Usta'dan kuyuculuğu öğrenmeye geliyor ama seyyar tiyatrodan kızıl saçlı bir aktrise aşık oluyor, fakat yine de kendisinden oğlu doğduğunu öğrenmeden sevgilisini terk ediyor. İki romanın benzer detaylarının keşfi ve analizi bu makalede sunulmaktadır.

Anahtar kelimeler: Türk edebiyatı, Türkçe, Sabahattin Ali, Orhan Pamuk, Kürk Mantolu Madonna, Kırmızı Saçlı Kadın, Postmodernizm, düzyazı, roman, novella.

ABSTRACT

Orhan Pamuk's novel "Kırmızı Saçlı Kadın" as a continuation of the ideas of Sabahattin Ali's novel "Kürk Mantolu Madonna"

It is difficult to underestimate the value of Sabahattin Ali's and Orhan Pamuk's works for Turkish literature. Pamuk, a liberal and Eurocentric who in his early works promoted modernism and westernization of the country, in fact is the continuation of an entire galaxy of Turkish authors, whose eyes were turned to the West, but among them were people of different political views.

The title structure of Pamuk's novel in Turkish «Kırmızı Saçlı Kadın» (i.e. "A woman with red hair") resembles the title «Kürk Mantolu Madonna» («Madonna with fur / in fur coat»). The main theme of the novel is a tragic love of main heroes. Jam is an assistant of well-specialist Mahmud Usta, who falls in love with a red-haired actress from the troupe of wandering actors situated nearby. In this novel the author raises a question of conflict between fathers and children as well as in the novel "Madonna in fur coat".

The work on the Russian translation of the two novels (the translation of "Madonna in fur coat" in 1999-2002, published in 2010, and on the translation of "Red-haired woman" in Summer 2016, the novel will be released in autumn 2016) has led the author of this article to search and to discover a certain number of intertextual relations.

Both novels demonstrate about two dozen common elements, as well as a similar composition, similar number of characters. In both novels a picture takes prominently important place in the plot; this picture on one hand is very similar to a portrait of the main character, and on the other hand, is an abstract personification of what is happening and, of course, shows a connection with the

* Doç. Dr., St. Petersburg Devlet Üniversitesi, Şarkiyat Fakültesi a.avrutina@spbu.ru

title of the novel. In the "Madonna in a fur coat" the author used a painting called "Madonna del Arpi" by the Italian painter of XV - XVI centuries Andrea del Sarto, and in "Red-haired woman" is a painting by the Italian artist of the XIX Dante Rossetti "Blessed Beatrice."

Both novels show a large number of internal links, direct or hidden quotations. However, their intertextual relations go far beyond the pure literature.

The protagonist of Sabahattin Ali's novel "Madonna in a fur coat," Raif, could not save his luck in Europe because he was too attached to traditional eastern values.

A new novel by Orhan Pamuk shows the evolution of attitudes, which we see reflected in the events shaking the contemporary Muslim world, and in the events, which have found expression in what is happening in the Middle East.

Keywords: Turkish literature, Turkish language, Sabahattin Ali, Orhan Pamuk, Madonna in a Fur Coat, Red-Haired Woman, post-modernism, prose, novel, story.

20. yüzyılın romanlarında, Müslüman dünyanın, klasik doğu edebiyatının geleneksel özelliklerinin Avrupa edebiyatının geleneksel kanonlarıyla kaynaşmasını gördüğümüz birçok Türk yazarının fikirleri, çağdaş Türkiye'nin, yani Doğuyla Batı arasında gidip gelen, hızla yönünü değiştirebilen bu ülkenin çehresini belirlemiştir. Daha yakın bir zamanda AB'nin resmi aday olan Türkiye, baş köşeye Avrupa kültür değerlerini koymuştur. Avrupa değerleri belli ölçüde XX. yüzyıl Türk edebiyatının ana temalarına da hakim olmuştur. XX.yüzyılın ilk ve ikinci yarısında önemli yazarlardan olan Sabahattin Ali ve Orhan Pamuk'un eserlerinde de bütün bu sollar önemli bir yer tutmaktadır.

Sabahattin Ali (1907-1948) liberal ve komünistti, evrensel aydınlanmayı, eşitliği ve kardeşliği hayal eden ve bu fikirleri eserleriyle işlemiş olan Nazım Hikmet'in arkadaşıydı. Yazar sosyalist görüşleri destekledi, Nazım Hikmet'in yakın arkadaşı olarak Rus kültürüne ve SSCB politikasına yakınlık duydu. Fakat tam da **Kürk Mantolu Madonna** adlı romanının kahramanı Raif Efendi gibi Avrupa'da (Almanya'da) bir süre okudu ve yaşadı [1:3]. Erken ölümü bizim S. Ali'nin görüşlerinin evrimine ve bu görüşlerin eserlerinin kahramanlarında nasıl yankı bulduğuna ne yazık ki tanık olma fırsatı vermiyor.

Dünyanın en genç Nobel ödülü sahiplerinden biri ve en ünlü Türk yazarı olan, liberal ve avrupa-merkezlik savunucusu olan, ilk eserlerinde modernizmi, Avrupahlaşmayı ve Avrupa'yla bütünleşmeyi savunan Orhan Pamuk, yazarlığının başında aslında farklı politik görüşte olsalar bile, hepsi de gözlerini Batıya ve onun kültürüne dikmiş olan Türk yazarların izinden gitti. O. Pamuk'un daha sonraki döneme ait eserlerinin analizi yazarın Avrupa değerlerinden hayalkırıklığına uğradığını ve geleneksel Doğuya

nostalji duyduğunu gösteriyor (örnek olarak **Masumiyet Müzesi, Kafamda Bir Tuhafılık, Kırmızı Saçlı Kadın** verilebilir). Bu romanların kahramanları hayatlarının sonunda ve anlatının finalinde, kural olarak, modernizmden, hayatın çağdaş temposundan ve onun değerlerinden yorulmakta, geleneksel değerlere dönmektedir, en önemlisi de muhtemelen güçlü bir şekilde geçmişe özlem duymaktadır.

2016 yazında Orhan Pamuk'un **Kırmızı Saçlı Kadın** adlı romanının çevirisi üzerinde çalışırken, bu incelemenin yazarı, Sabahattin Ali'nin **Kürk Mantolu Madonna** adlı, 1999-2002 yılları arasında çevirdiği romanıyla bazı metinlerarası bağlantılar olduğunu saptadı.

Bir süre Almanya'da yaşamış olan S.Ali, inanılmaz bir şekilde bir "Remarque" romanı yazdı, Remarque'ın kendisinden on yıl önce, şairi bir şekilde iki dünya savaşı arasındaki dönemin Almanya'sının atmosferini yarattı. Romanın baş kahramanı Raif, nüfuzlu ve iyi bir aileden gelmektedir, ama Cumhuriyet'in kuruluş döneminde ailesi yoksul düşmüştür; babasının desteği ve annesinin maddi durumu sayesinde Almanya'ya sabun imalatı işini öğrenmek üzere gönderilir. Hayalperest ve idealist olan, ya ressam ya yazar olmayı hayal eder Raif, Berlin'e gelince Avrupa'nın kültür ve edebiyatını keşfeder. Sabun fabrikasındaki çalışmaları ciddi olarak takip etmek yerine, Raif galeri açılışlarına gider, bunlardan birinde de güzel bir kadının portresine hayran kalır. Bir süre sonra bu portrenin, daha doğrusu otoportrenin ressamıyla tanışır. Kadının adı Mariya'dır, Yahudi kökenli bir Alman ressam ve kemancıdır, özgürlük düşkünü, parlak ve yaratıcı bir kişiliği vardır, Raif'ten yaşça biraz büyüktür. Raif tutkusu ve bu aşk karşısındaki açık güçsüzlüğü nedeniyle 19. yüzyıl Rus klasik edebiyatının tipik kahramanlarına ben-

zer. Zaten, roman boyunca kahraman mutlulukla Turgenyev ve Çehov'un romanlarını Almanca çevirilerden okur. Kahramanların ilişkisi gelişir, ama birdenbire Berlin'e Raif'in babasının ölüm haberi gelir. Kısa süre sonra kadını Türkiye'ye çağırma ve onunla evlenme sözü veren kahraman, Mariya'yla bir daha asla karşılaşmamak üzere yola çıkar. Önceleri mektuplaşırlar, ama sonra Avrupa'da yeni savaş başlar ve ilişkileri kopar. Ancak yıllarca sonra Raif Efendi tesadüfen Mariya'nın onu sevmekten vazgeçmediğini, ikisinin kızını dünyaya getirirken öldüğünü öğrenir.

Kompozisyon açısından **Kürk Mantolu Madonna** adlı roman, daha doğrusu novella, kahramanın, tesadüfen meslektaşının eline geçen ve baş kahramanın ölümünden sonra yayınlanan günlük ve hatıralarıdır.

O.Pamuk'un **Kırmızı Saçlı Kadın** adlı yeni romanı da yazarın önceki eserlerinden hacim olarak ayrılır – bu da romandan çok novelladır. Kompozisyon olarak uydurma bir tarih, "roman içinde roman" biçimindedir, babasını öldürdüğü için bir süre hapis yatan baş kahraman Enver'in oğlu tarafından yazılmıştır.

Olay başkahraman Cem'in ağzından anlatılır ve başlangıçta okur onun günlüğünü, hatıralarını biliyormuş gibi bir izlenim yaratılır. Okurun karşısında baş kahramanın çocukluğundan bölümler canlandırılır, onun çok sevilen ama ailesini terk eden babasıyla olan karmaşık ilişkileri verilir. Kahraman yazar olmayı hayal eder, ama zor yaşam koşulları onu jeolog olmaya, inşaatçılığa zorlar. Aynı zor maddi koşullar onu yazın, üniversiteye girmeden önce, para kazanmak için İstanbul'un Öngören adlı kasabasına, Mahmut Usta adlı bir ustanın kuyu işlerine çıraklık etmeye zorlar. Karşlarına kimsenin su çıkaramadığı çok zor bir yer çıkmıştır ve Öngören'de başlangıçta planladıklarından biraz daha fazla çalışmak zorunda kalırlar. İlk günlerde Mahmut Usta'nın yardımcısı Cem o yakınlardaki bir gezgin tiyatro topluluğunun, ondan biraz daha yaşlı kırmızı saçlı aktrisine aşık olur.

Sonunda Cem kadının durumundan yararlanmayı ve onunla bir gece geçirmeyi başarır, sabah da, dikkatsizlikle, derin kuyunun dibinde çalışan ustasını öldürür. Korkuyla Cem kasabadan kaçır. Daha sonraki hayatı çok iyi geçmez. Kariyeri çok iyi gider, ama kendisini hoşnutsuz hisseder – çünkü hep yazar

olmak isterken mühendis olmuştur; uzak bir akraba-sıyla mutlu bir evlilik yapar, ama çocukları olmaz. Romanın sonunda, baş kahramanın anlatı boyunca Kırmızı Saçlı Kadın dediği kişinin babasının uzun yıllardır sakladığı sevgilisi olduğu, bir gece ortak oğulları Enver'i doğurduktan sonra kadının ortadan kaybolduğu anlaşılır. **Kürk Mantolu Madonna** romanındaki gibi bu eserde de babayla oğulun çatışması teması vardır, ama **Kürk Mantolu Madonna**'da ana tema romanın kahramanlarının trajik aşkıyken, **Kırmızı Saçlı Kadın**'da kesin olarak baba oğul çatışmasıdır. Bu çatışma yazar tarafından sadece çok yönlü bir şekilde, psikanaliz öğeleriyle ele alınmaz, ayrıca ailenin Doğuda ve Batıdaki yapısıyla da bağlantılıdır. **Kürk Mantolu Madonna**'da despotik Türk babasını, başarılı oğlunu çok sevmeyen, ama içtenlikle onun hayatını kendi fikirlerine göre inşa etmeye çalışan babayla ilgili Doğulu fikirlere uygun bir figürü görürüz. "Annemin ve bilhassa babamın bana sık sık: 'Yahu, sen kız olacaktıydın ama yanlış doğmuşsun!' dediklerini hatırlıyorum. En büyük zevkim evin bahçesinde veya derenin kenarında yalnız başıma oturup hulyalara dalmaktır." [1: 45-46] Kırmızı Saçlı Kadın'da hem baba oğlunun kaderiyle hiç ilgilenmez, hem de baş kahraman Cem oğlu Enver'in kaderinde hiçbir rol oynamaz, böylece ideal bir batılı, Avrupalı baba olur. Cam ile Enver arasında yaşanan finaldeki baba katli sahnesinde şöyle bir diyalog yaşanır:

"Nedir senin için baba?"

"Annenin karnına düşürdükten sonra oğlunu hayatının sonuna kadar koruyup sahiplenen, güçlü, şefkatli kişidir baba. Dünyanın başlangıcı ve merkezidir o. Bir baban olduğuna inanıyorsan, onu görmesen bile kendini iyi hissedersin, onun orada olduğunu, gelip seni şefkatle koruyacağını bilirsin. Benim öyle bir babam olmadı."

"Benim de öyle bir babam olmadı ne yazık ki" dedim soğukkanlılıkla. "Ama olsaydı o da benden ona itaat etmemi bekler, gücü ve şefkatiyle benim bireyliğimi ezerdi!"

Babasının bu konuları önceden düşünmüş olduğunu anlatan Enver gözlerini açtı. Şimdi beni saygıyla, ilgiyle dinlediğini görüp sevindim.

"Acaba babama itaat etseydim mutlu biri olur muydum?" diye yüksek sesle düşünmeye devam ettim. "Belki, iyi bir oğul olurum, ama iyi bir birey olamazdım."

Düşüncelerimi kabaca kesti. "Bu birey olma merakı ve telaşı yüzünden Avrupalı zenginlerimiz değil birey, kendileri bile olamadılar" dedi. "Avrupalı Türk zenginleri Allah'a inanmazlar, çünkü kendilerini bir şey sanırlar. Onların birey-

liği çok önemlidir. Çoğu, herkes gibi olmadığını kanıtlamak için Allah'a inanmaz. Üstelik bunu söyleyemezler bile. Oysa inanç herkes gibi olmak işidir. Din alçakgönüllülerin cenneti ve tesellisidir.” [2:168-169].

İki romanın başka bazı benzer öğelerinin de altını çizmek isterim.

Birincisi, iki romanın Türkçe isimlerinin yapısında dikkat edilebilir:

(1) Kırmızı Saçlı Kadın başlığı, Kürk Mantolu Madonna'yı çağrıştırmaktadır.

(2) İki ana karakter soylu, eskiden zengin ya da refah sahibi, ama yoksullaşmış ailelerden çıkmıştır

(3) ve yabancı bir yere gitmeleri gerekir,

(4) ve ya onların sosyal konumlarına ya da hayattaki eğilimlerine uymayan kaba bir zanaat öğrenmeleri gerekir.

(5) Yabancı bir yerde baş kahraman kendi öz ailesinin, hiç anlamadığı ailesinin yerini alan insanlarla karşılaşır.

(6) Zanaat/iş önemsiz kalır, kahraman yan sorunlarla ve/veya aşk hikayesiyle ilgilenir.

(7) İki kahraman da birbirlerini kısa süre görür/bir yerde tesadüfen karşılaşır,

(8) ama sonra aşık olurlar bohem kadına, aktris/ressam/şarkıcıya,

(9) ve o kişi çok bağımsız, arkadaşları arasında öne çıkan bir karaktere sahiptir.

(10) İki baş kahraman da gerçek bir kadına, hayali ya da ideal bir güzel yabancı imgesine oldukları kadar aşık olmazlar

(11) ve iki örnekte de iki gencin aşkı saplantı sınırındadır.

(12) İki genç de uzun süre hayranlık nesnelere inceler, uzaktan gözler,

(13) buna rağmen sonunda onun konumuna erişemezler.

(14) İki örnekte de dünyadışı yüceliğe sahip, ama ilk aşkı yaşarlar,

(15) iki kahraman da kendi isteklerinden bağımsız olarak, kaderin iradesiyle

(16) sevdiklerini sonsuza dek terk etmek zorunda kalır,

(17) anlatıcıya göre çok uzağa giderler;

(18) iki kahraman da sevdiğiyle sonsuza dek kalıp aile kurmak isterdi,

(19) ama ikisi de onu yaşlanıncaya dek ömür boyu hatırlamak zorundadır,

(20) onu bulmak için ciddi bir çaba harcamazlar,

(21) yıllar sonra tesadüfen, aslında, bir çocukları olduğunu öğrenirler.

(22) İki romanda da anlatıda önemli yeri, bir yandan baş kadın kahramanı hatırlatan, diğer yandan yaşananların soyut kişileşmesi olan ve elbette, romanın ismiyle bağlantılı olan bir tablo alır. **Kürk Mantolu Madonna**'da bu Madonna delle arpie adlı, XV-XVI. yüzyılın ressamı Andrea del Carto'nun tablosudur, **Kırmızı Saçlı Kadın**'daysa bu tablo XIX. yüzyıl İtalyan ressamı Dante Rossetti'nin Beata Beatrix adlı romanıdır.

Sabahattin Ali'nin eserinin finalinde Doğudaki önemli geleneksel yasalardan birine, aile kurallarına boyun eğen baş kahraman, babasının ölümünü öğrenince sevgilisini bırakır ve ailesine döner.

Orhan Pamuk'un eserinde, birkaç “baba ve oğul” çifti görürüz ve olay akışı içinde aile ilişkilerinin gelişmesinde birkaç senaryo yaşanır:

1-Baba, kararıyla uzakta bulunan ailesine yada çocuğunun ailesine döner, sevgiliyi terk eder, ama sonra yine de aileden uzaklaşır;

2-Baba oğlunu kendi isteğine bırakır, bilinçli olarak onun kaderine ortak olmak istemez (bu sırada Rousseau'nun çocuklarıyla bir benzerlik vardır, onlar, söylenene göre, baba tarafından bağımsız ve liberal yurttaşlar olarak yetişmek üzere terk edilmiştir), bu arada oğul babanın davranışına hak verir, ona karşı düşmanlık beslemek ve kısmen minnettar kalır;

3-Baba oğlunu, onun varlığını bilmeden bırakır, sonra ısrarla ona dönmeye, onun kaderine katılmaya çalışır – ama artık kesinlikle oğluna lazım değildir;

4-Oğul ona dönen sevdiği babayı, artık ihtiyacı olmayan babayı öldürür.

5-Oğul babayı bulur, ama ona kendi hayatı, iradesi ve aklı üzerinde kontrol vermez, onu öldürür.

Buradan bu listelenen aile ilişkileri modellerinin kuşakların karşılıklı ilişkisiyle ilgili Avrupalı fikirlerle karşılık geldiği sonucu çıkıyor. Doğuda bu tür bir karşılıklı ilişki imkansızdır, ya da tesadüfler zinciri sonucunda ortaya çıkabilir – bütün anlatı boyunca kahraman kuşakların Doğudaki (Rüstem ile Sührab hikayesi) ve Batıdaki (Prens Ödip hikayesi) ilişkilerini simgeleyen iki hikaye arasında gidip gelmektedir.

Sonuç

Ele alınan iki roman çok miktarda iç ilişki, doğrudan ya da örtülü alıntı sergiliyor. Fakat metinlerarası ilişkileri edebi olmanın da ötesine uzanıyor.

S.Ali'nin romanının baş kahramanı Raif, Avrupa'daki mutluluğunu koruyamadı, çünkü geleneksel doğulu değerlere aşırı bağlıydı.

O.Pamuk'un romanının baş kahramanı Cem, hayatı boyunca batı geleneğini, Ödip hikayesi biçiminde şekillenen geleneği yüzeysel olarak izledi ve bu Ödip hikayesinin çerçevesinde tesadüfen gençliğinde, kendi babası saymaya başladığı Mahmud ustayı öldürdü. Aslında baş kahraman ruhunda babayla oğul ilişkisinin Avrupa modeline duyulan coşkudan ondan hayalkırıklığı duymaya doğru yol almaktadır, hayatının ikinci kısmında da Rüstem ile Sührab'ın geleneksel hikayesine yaklaşır (biricik çocuğuyla karısı - inşaat firması - çocuksuz eşlere Sührab der, Ödip değil). Dahası, gençlik yıllarında Cem geleneksel oğul olmaya yönelir, daha sonra da, geleneksel babalık mutluluğunu yakalar.

Ama Cem'in Avrupalı değerlere ilgi duymaktan olan pişmanlığı çok geç olur: sertçe cezalandırılır - ölür, böylece kendini yaratıcı-yazar olarak da, yaratıcı kişilik - baba olarak da gerçekleştiremez. Tek oğlu, geleneksel müslüman bakışın savunucusu Enver onu öldürür, cinayetten önce de onu tanrısız

olmak ve kendini kaybetmekle suçlar.

Cinayet işleyen Enver, anlatının sonunda, hapis-te de olsa, aslında cezalandırılmaz, kendini ve yazarı-lığa olan eski tutkusunu, babasının gerçekleştiremediği tutkuyu gerçekleştirir. Geleneksel değerleri ya-sarken Enver, hayatı boyunca kendine ihanet eden, ruhunda geleneksel görüşlerin sağlamlığına inanan ama dışarıdan Avrupalı görünen bir insanı öldürdü-ğü için ciddi bir ceza almaz. Enver için hapis yeni bir hayata başlamanın mükemmel fırsatı olur.

O.Pamuk'un yeni romanı çağdaş müslü-man dünyasını sarsan olaylarda ve ifadesini şimdi Yakınoğlu'da yaşanan olaylarda gördüğümüz ruh hallerinin, yansımaların evrimini sergiliyor.

S.Ali'nin, Hitler'in iktidara gelmesinden, yani 2.Dünya Savaşı'ndan önce Almanya'da yaşayan, Yahudi kökenli bir ressamı seven baş kahramanı, asla onun çevresinde olan ciddi tarihsel sarsıntılara, kendi iç dünyası üzerinde düşünerek tepki veremi-yor. O.Pamuk'un romanlarında, doğulu tutkunun gelişmesi ölçüsünde yansımaları bulan benzer ta-rihsel koşullarda, sadece (**Kar** romanında gösteri-len) İslam köktencilüğünün yükselişini görmüyoruz, (**Masumiyet Müzesi** romanının kahramanlarının kaderlerinde gösterilen) mutsuz bir hayat yaşamış kahramanların geleneksel değerlerinden gelen ka-sıtlı olumsuzlamasını da görüyoruz; (**Kafamda Bir tuhafılık** romanında tasvir edilen) geri gelmeyecek şekilde geçmiş olan geleneksel geçmişe duyulan hafif hüznü gördüğümüz kadar, **Kırmızı Saçlı Ka-dın** romanında veciz şekilde tasvir edilen Doğu için önemli aile değerlerinden vazgeçmenin bedelini ha-yatıyla ödeyenleri haklı olarak cezalandırmaya yö-nelik saldırgan eğilimi de görüyoruz.

Kaynakça

Ali S. *Kürk Mantolu Madonna*. İst.: Yapı Kredi Yayın-ları 1997.

Pamuk O. *Kırmızı Saçlı Kadın*. İst.: Yapı Kredi Yayın-ları. 2016.